

Mensenhandel ... wat te doen?

Advies voor
ziekenhuispersoneel

Interdepartementale Coördinatiecel
ter bestrijding van mensensmokkel
en mensenhandel

.be

INLEIDING

Als u in een ziekenhuis werkt, kunt u geconfronteerd worden met situaties die het gevolg zijn van mensenhandel. In die moeilijke omstandigheden is het niet vanzelfsprekend om te weten hoe u het best reageert.

Uit de praktijk blijkt dat het ziekenhuispersoneel een cruciale rol kan spelen bij het opsporen en het doorverwijzen van slachtoffers van mensenhandel naar de juiste opvangcentra, ver buiten het bereik van hun uitbuiters.

Mensenhandel kan verschillende vormen aannemen maar het gaat telkens om uitbuiting waardoor de slachtoffers in vernederende en mensenwaardige situaties terechtkomen. We kunnen mensenhandel ook eenvoudigweg 'moderne slavernij' noemen.

” *In België zijn er drie gespecialiseerde centra voor slachtoffers van mensenhandel*

” *De opvangcentra bieden tijdelijke opvang, psychologische en sociale hulp*

Wat is mensenhandel?

Mensenhandel bestaat uit de uitbuiting van mensen die zich in mensonwaardige omstandigheden bevinden. Dat kan gebeuren in verschillende sectoren. Het kan gaan om seksuele uitbuiting (hoofdzakelijk in het kader van prostitutie) of om economische uitbuiting (uitbuiting van een persoon in het kader van de uitvoering van zijn werk).

Zo kunnen werknemers bijvoorbeeld worden uitgebuit in de bouwsector, de horeca, de transportsector, bij seizoensarbeid, in industriële slagerijen, schoonmaakbedrijven of zelfs bij het uitvoeren van huishoudelijk werk.

Slachtoffers van mensenhandel zijn dikwijls gewond geraakt bij fysiek geweld. Ze kunnen lijden aan ondervoeding. Vaak vertonen ze sterke tekenen van stress of angst en weigeren ze uitleg te verschaffen.

In België zijn de verschillende aspecten van mensenhandel in de wet omschreven.¹ Daarin staan ook andere, minder vaak voorkomende, facetten van het fenomeen mensenhandel, zoals wanneer mensen gedwongen worden om te bedelen, verplicht worden om organen te laten verwijderen of onder druk staan om een misdrijf te plegen.

De aspecten van mensenhandel waar de ziekenhuizen echter het vaakst mee te maken krijgen, zijn waarschijnlijk de economische en seksuele uitbuiting.

1 Artikel 433quinquies van het Strafwetboek

Economische uitbuiting

Bij economische uitbuiting gaat het om situaties waarin de patiënt zich bijvoorbeeld aanbiedt in het ziekenhuis als gevolg van een werkongeval. Stel dat de patiënt op een bouwplaats werkt in omstandigheden die indruisen tegen de veiligheidsvoorschriften, in een precaire toestand en/of voor een onbeduidend loon. In die situatie zal de betrokkene vaak ontwijkend reageren op vragen over de omstandigheden van het ongeval. Soms weigert een slachtoffer zelfs vlakaf om uitleg te geven aan hulpverleners.

Het kan ook dat de patiënt constant vergezeld wordt door een persoon die als tussenpersoon optreedt en die als het ware 'verhindert' dat het ziekenhuispersoneel contact legt met de patiënt, bijvoorbeeld door in zijn plaats te antwoorden. Het gebeurt dat een gewond persoon gewoonweg achtergelaten wordt aan de deuren van de spoedgevallendienst. In de meeste gevallen is het slachtoffer van mensenhandel van buitenlandse afkomst.

Voorbeeld

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd een Marokkaanse onderdaan opgenomen in een Brussels ziekenhuis als gevolg van een ongeval dat zich had voorgedaan op de werkplek. **Daar bleek hij illegaal aan de slag te zijn in erbarmelijke omstandigheden.**

In het ziekenhuis gaven de artsen aan dat de man levenslang gehandicapt zou zijn. De sociale dienst van dit ziekenhuis en de dienst voor de ondersteuning van personen zonder verblijfsvergunning verwittigden het Brusselse opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel, de vzw PAG-ASA.

Het opvangcentrum verleende de man tijdelijk opvang, psychologische en sociale hulp. Het opvangcentrum heeft met het slachtoffer ook bekeken of hij zich burgerlijke partij wou stellen tegen zijn werkgever. Die laatste werd vervolgens door de correctionele rechtbank schuldig bevonden aan mensenhandel.

Seksuele uitbuiting

Een typisch voorbeeld van seksuele uitbuiting vinden we in de situatie waarin een vrouw zich aanbiedt in het ziekenhuis om er een abortus te ondergaan, terwijl ze geen enkele landstaal spreekt en vergezeld wordt door een persoon die in haar plaats spreekt en/of haar voortdurend in de gaten lijkt te houden. Het kan ook gebeuren dat na een gynaecologisch onderzoek blijkt dat de vrouw in kwestie al meermaals een abortus liet uitvoeren.

Soms spreekt een enkele man in naam van meerdere vrouwen die hij vergezelt en legt hij aan de zorgverleners uit dat deze vrouwen een abortus willen ondergaan. Deze specifieke situaties kunnen als dekmantel dienen voor gevallen van seksuele uitbuiting, al dan niet in het kader van prostitutie.

Voorbeeld

Een maatschappelijk assistent van een Luiks ziekenhuis nam contact op met het plaatselijke opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel, de vzw Sürya, om hulp te verkrijgen voor een zestienjarig meisje van Roemeense afkomst dat in het ziekenhuis was opgenomen.

Het meisje werd voortdurend in de gaten gehouden door een man van ongeveer dertig jaar. Nadat er met hen contact was opgenomen, bracht iemand van het opvangcentrum een bezoek aan het meisje. **Later bleek dat het meisje gedwongen werd tot prostitutie.** Zij accepteerde de hulp van Sürya en werd vervolgens erkend als slachtoffer van mensenhandel.

” *Slachtoffers doorverwijzen naar de juiste opvangcentra is cruciaal*

Voorbeeld

In Antwerpen werd een jong meisje van vreemde herkomst na een zelfmoordpoging naar een psychiatrisch ziekenhuis gestuurd.

Aan het ziekenhuispersoneel gaf ze aan dat de aanleiding te maken had met prostitutie. Behalve deze informatie gaf ze weinig verklaringen en bleef ze zich in een stilzwijgen hullen. Hierop heeft de sociale dienst van het ziekenhuis contact opgenomen met de vzw Payoke die gespecialiseerd is in hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel.

Na meerdere gesprekken bleek dat het meisje zich in bijzonder mensenwaardige omstandigheden had moeten laten prostitueren. Met medewerking van het opvangcentrum kon het meisje overwegen of zij bijzondere bijstandsmaatregelen voor slachtoffers van mensenhandel wenste.

Orgaanhandel

De uitbuiting van personen met de bedoeling om organen, weefsels of cellen weg te nemen, wordt ook beschouwd als een vorm van mensenhandel. Het is strafbaar op grond van artikel 433quinquies van het Strafwetboek, bijvoorbeeld in geval van misbruik van de kwetsbaarheid of de precaire toestand van een persoon om een van zijn nieren te verkrijgen (zelfs met zijn toestemming) of in geval van dwang.

Het is ook mogelijk dat vreemdelingen die naar Europa willen komen, hun reis hebben moeten betalen door een van hun organen te verkopen aan mensen die van hun kwetsbaarheid hebben geprofiteerd. Sommige slachtoffers kunnen tijdens de reis zelfs gedwongen zijn geweest om organen af te staan. Bovendien zijn er netwerken actief op Europese bodem, in het kader van het 'transplantatietoerisme'. Dit soort misdrijven komt weinig voor bij Belgen.

Het vergemakkelijken van het wegnemen wordt als medeplichtigheid beschouwd.

U kunt dus geconfronteerd worden met mensen van vreemde afkomst die tekenen vertonen van onconventionele ingrepen en/of trauma's gelieerd aan het wegnemen van organen. Hun relaas kan ook zaken duidelijk maken. U kunt deze persoon in ieder geval informeren over de bestaande hulpverlening (zie pagina 15). Weet wel dat de mogelijke hulp kan beperkt worden wanneer het misdrijf buiten de EU plaatsvond.

Hoe kunt u mensenhandel herkennen?

Om mensenhandel te herkennen, kan u als ziekenhuispersoneel alert zijn voor bepaalde aanwijzingen die relatief makkelijk op te sporen zijn:

- Kan de patiënt zich uitdrukken in een van de landstalen?
- Is de patiënt aangesloten bij een ziekenfonds?
- Is de patiënt voortdurend vergezeld door een persoon die eventueel als tolk optreedt?
- Lijkt deze persoon controle of toezicht uit te oefenen over de patiënt in kwestie?
- In welke staat bevindt de patiënt zich? Zijn er sporen van mishandeling? Zijn de omstandigheden van de verwondingen geloofwaardig?
- Vertoont de patiënt een onverklaarbare angst of stress?
- ...

De antwoorden op deze vragen laten toe om in te grijpen als er een vermoeden is van mensenhandel.

” *Ontdek uw aanspreekpunten
achteraan de brochure*

Hoe kunt u slachtoffers helpen?

De meeste slachtoffers worden naar een van de drie opvangcentra doorverwezen door de politiediensten na controles op de werkplaats. Het gebeurt echter ook dat de slachtoffers bij de centra terechtkomen door andere actoren zoals advocaten, vakbonden, sociale diensten, en ziekenhuisdiensten.

Artsen, verplegend personeel, maatschappelijk werkers en andere hulpverleners kunnen een belangrijke rol spelen in de strijd tegen mensenhandel.

Als zorgverstrekker kunt u slachtoffers van mensenhandel doorverwijzen naar gespecialiseerde centra voor specifieke bijstand. Daar kunnen ze terecht voor onderdak, maar ook voor juridische en administratieve begeleiding.

In België zijn er drie opvangcentra gespecialiseerd in de opvang en begeleiding van slachtoffers van mensenhandel: PAG-ASA in Brussel, Sürya in Luik en Payoke in Antwerpen. Zij beschikken over een uitgebreide expertise inzake de identificatie van slachtoffers van mensenhandel.

Deze centra zijn samengesteld uit maatschappelijk werkers die bij het potentieel slachtoffer kunnen nagaan of hij of zij hulp wenst.

Als u twijfelt over de situatie van een van uw patiënten kunt u contact opnemen met de opvangcentra. Zij kunnen u helpen bepalen of er mogelijk sprake is van mensenhandel.

Ook als u meer informatie wenst over hun werking, kunt u bij hen terecht.

Opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel

PAG-ASA
Cellebroersstraat 16
1000 Brussel
T 02 511 64 64

Sürya
Rue Rouveroy 2
4000 Luik
T 04 232 40 30

Payoke
Leguit 4
2000 Antwerpen
T 03 201 16 90

Contact

FOD Justitie

teh@just.fgov.be

Federale overheidsdienst
Justitie